

Апатія української інтелігенції в період соціальних трансформацій: соціально-філософський аспект / Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету – 2013», 16-17 квітня 2013 р.: [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – Ч. 8. – С. 45-47.

Апатія української інтелігенції в період трансформації суспільства: соціально-філософський аспект

В Україні кінець XX та початок XXI століття характеризується наростанням масових страхів як в окремих групах, так і в суспільстві загалом. Емоційна атмосфера українського суспільства є напруженою. Це пов'язано з економічною та політичною нестабільністю, зростаючою криміналізацією суспільства, загостренням соціально-економічних протиріч. Протягом останніх десятиліть стан нестабільності та невизначеності утверджується як перманентний. Відчуття ненадійності є своєрідною межею, коли буття розпадається на фрагменти, а життя – на епізоди. Це зумовлено відсутністю чітко визначених ідеалів та цілей. За таких умов різко змінюється характер відносин між особистісним та суспільним, між індивідом та соціумом.

Невіра в радикальні зміни, розчарування в надіях та ілюзіях, а також відсутність міцного громадянського суспільства підсилюють політичну та соціальну пасивність людей. Низький рівень політичної культури та громадянської активності проявляється як в поведінці "елітних груп", так і в настроях, діях пересічних громадян.

Серед причин соціальної байдужості в постіндустріальному суспільстві варто відзначити не тільки нестабільність, але й регулярні, часті соціальні трансформації; перенасиченість інформацією, матеріальними благами, можливостями; ізоляцію та відчуження; страх і тривогу; кризу ідентичності. Ці причини дозволяють виділити владу та засоби масової комунікації в якості агентів, що викликають соціальну апатію.

XXI століття – епоха пришвидшеного наукового та технологічного росту, збільшення динаміки у всіх сферах індивідуального та суспільного життя, що створює умови для переходу на новий щабель історичного розвитку. Але разом з тим, перед людством постають нові проблеми [Канивец Б. А. Историко-философское содержание понятия "интеллигенция" // Современная интеллигенция: проблемы социальной идентификации : сб. науч. тр. : в 3 т. Т. 1 / отв. ред. И. И. Осинский. – Улан-Удэ, 2012. – С. 138–147]. Глобалізаційні процеси, з одного боку, сприяють стабілізації світової політики, обміну товарами та науковою інформацією, але, з іншого, регіональні проблеми часто набувають світового масштабу. З розвитком науково-освітньої сфери суспільства та вільного доступу до інформації спостерігається падіння рівня освіченості та культури серед частини населення, що орієнтовно на матеріальну сферу буття визначає нівелювання загальнолюдських цінностей, їх заміну культом матеріального задоволення. Інтелігенція як носій морально-етичних, культурних якостей суспільства, у пострадянський період трансформувалася відповідно до умов та вимог епохи. Традиційно, інтелігенція як суспільна верства, характеризується певним набором лише їй притаманних істотних рис. Протягом тривалого часу вона є предметом дослідження філософських, політологічних, соціологічних наук. Інтелігенція бере безпосередню участь у формуванні культури, займає активну громадянську позицію, виступає з критикою існуючих суспільного та політичного порядків. Таким чином, можна стверджувати, що інтелігенція бере безпосередню участь у творенні історії.

Однак наприкінці XX століття ситуація змінилася. Інтелігенція долучилася до владних структур, отримала свободу дій. Проте, розпочинається утвердження ринкових відносин: країна поляризується, відбувається олігархізація, зростає рівень корупції. Поступово відбувається деформація суспільства, а відтак і суттєві зміни у суспільній свідомості [Саух П., Саух Ю. Інтелігенція: між місією і приниженням // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2009. – № 4. – С. 2–8]. Стійкі, звичні суспільству явища

втратили свої системні властивості, опинилися в протиріччі з формами й типами суспільної свідомості й діяльності.

Інтелекція у своїй масі втратила відчуття власної значимості. Реальність, на відміну від минулих часів, вводить у депресію усе суспільство, яке відчуває власну незахищеність та невизначеність. Актуалізується важлива проблема постсучасного суспільства – подолання відчуття байдужості в епоху науково-технічного прогресу та соціальної динаміки. В епоху постмодерну людина справді втрачає власне "Я". Вона губиться в копіях реальності, імітація життя заміщує переживання самого життя.

Виникла потреба у постулюванні ігрового принципу, що вказував би на протиприродність цивілізації. Спостерігається втрата чуття суб'єктивності, притаманного постісторії, визнання нестабільного, перервного, невизначеного, міграційного, гіперреального існування. Першорядне значення відводиться не раціональній, логічно сформульованій рефлексії, а емоційному, глибоко пережитому ставленню індивіда до життя, зумовлюючи постмодерністську чуттєвість як настанову на сприйняття реалій хаотично фрагментаризованими.

На зміну класичній моделі інтелекції, яка характеризується єдністю свого буття й менталітету, високими моральними цінностями, прийшла інтелекція, якій властивий розкол у соціально-економічному статусі, поглядах і позиціях щодо проблем глобалізованого світу, власного народу, його традицій та національних стремлінь. Так, сучасні тенденції розвитку суспільства демонструють зміщення й трансформацію соціальних та моральних норм, правил і принципів їх функціонування, що, закономірно, обумовило нові моделі досягнення успіху. З одного боку, інтелекція є духовним та моральним "обличчям" суспільства, а з іншого – має відповідати поглядам владних структур. Таким чином, відбувається розкол інтелекції на групи. Поряд з істинною інтелекцією, яка зберігає морально-духовні риси, виконує професійні обов'язки, здійснює значний внесок у розвиток

культури, освіти тощо, існує й інша інтелігенція, яка живе матеріальними інтересами.

Сучасна інтелігенція зіткнулася з проблемою незатребуваності своєї інтелектуальної праці. Вітчизняна політична та економічна еліти байдужі до дійсно гуманітарних досліджень вчених, які не зазнають впливу політичних поглядів. Натомість суспільство сприймає переважно інформацію, яка викликає здивування, задоволення, певну емоційну піднесеність.